

Bolduc

Número 31 maig 2025

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona _ www.dipta.cat

Beneficència

Diputació Tarragona

Bolduc_

Número **31** maig 2025

Sumari

3 Pòrtic
Una beneficència necessària
Sergi Borralló Llauredó

4 Assaig
La beneficència a Tarragona
Núria Poy Sans

11 Fons
**El fons documental de la
Beneficència Provincial
de Tarragona**
Sergi Borralló Llauredó

24 L'Entrevista
Nativitat Castejón Domènech
Manel Güell Junkert

29 Les Imatges de l'Arxiu
**La Beneficència a través de
l'objectiu d'Hermenegild Vallvé**
Sara Pérez Rodríguez

34 Notícies

Bolduc_

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General
de la Diputació de Tarragona

Director:
Sergi Borralló Llauredó

Coordinador:
Manel Güell Junkert

Carrer de Vila-seca, 28. 43110 La Canonja
Tel. 977 547 662
arxiu@dipta.cat

Disseny i maquetació:
Unitat d'Imatge Corporativa de la Diputació
de Tarragona

#ArxiuDipta
#Bolduc
www.dipta.cat

Diputació Tarragona

Una beneficència necessària

Aquesta edició del BOLDUC tracta sobre la **beneficència**. Etimològicament, significa «fer el bé», especialment als pobres o als més necessitats. Actualment, però, el terme ha evolucionat i s'acostuma a parlar d'*assistència social*.

Aquest àmbit temàtic és a l'agenda de molts governs. A escala mundial, les necessitats són enormes, ja que hi ha molts països en situació de pobresa, de conflictes bèl·lics, de sequera extrema, etc. Segons l'Organització de les Nacions Unides (ONU), que celebra el 5 de setembre el Dia Internacional de la Beneficència, pot contribuir a la promoció del diàleg, la solidaritat i la comprensió mútua entre les persones.

Però en aquest butlletí ens referim a una beneficència més propera: la que va tenir lloc a la província de Tarragona i als seus municipis des de mitjans del segle XIX a finals del segle XX. Per entendre-la millor, cal que ens situem en el context històric de l'època. Aquest període inclou conflictes bèl·lics com les guerres carlines, la Guerra Civil i la postguerra; per tant, ens situem en una Espanya i una Catalunya políticament inestables, on la pobresa era molt

present, predominava una economia rural basada en l'agricultura i la ramaderia i la societat era poc industrialitzada i poc mecanitzada; la mà d'obra era un dels béns més utilitzats –amb períodes puntuals de canvis socials– i la medicina encara era força precària.

Els diferents articles del present BOLDUC pretenen fer un exercici de democràcia i de transparència envers la societat. Com que l'accés al fons de la Beneficència és restringit, aportem informació extensa i completa sobre la seva organització, funcionament i activitat. També descrivim en detall els diferents tipus de documents que es conserven a l'Arxiu General i la informació que contenen, i us mostrem part de les imatges que ens ajuden a endinsar-nos en la Beneficència Provincial.

Finalment, només em queda recomanar-vos l'entrevista a Nativitat Castejón, arxivera del Baix Penedès, que ens explicarà la tasca realitzada a la comarca, els seus inicis a la professió i altres aspectes de l'Arxiu Comarcal, que aquest 2025 celebra el 30è aniversari.

Sergi Borralló Llauredó

Director del BOLDUC

La beneficència a Tarragona

La beneficència, a Espanya, ha estat sotmesa a grans canvis al llarg de la seva història. El segle XIX va ser un període essencial en la seva evolució, en què la funció que havia estat exercint l'Església catòlica fins al moment desapareixia i el control d'aquests establiments passava a mans de l'Estat.

En aquest context, i amb la necessitat de crear i constituir noves institucions benèfiques, s'aproven dues lleis: la Llei d'establiments de beneficència, del 1822, i la Llei de beneficència, del 1849. Ambdues esdevingueren cabdals per establir la regulació d'aquesta matèria i atribuir competències a diferents administracions públiques.

L'article 40 del títol III de la Llei del 1822 determinava l'obligatorietat de crear cases de maternitat, cases de socors, hospitals de malalts, convalescents i bojos, i hospitalitat i socors domiciliaris. Tots aquests establiments, sota la direcció de les juntes municipals de beneficència.

La Llei del 1849, desenvolupada pel Reglament de 14 de maig de 1852, establí en els seus primers articles que aquestes institucions benèfiques eren públiques i que es classificaven en generals, provincials i municipals, excepte aquells centres que es mantenien amb fons propis. I definia que els establiments provincials, per la seva naturalesa, eren les cases de maternitat i d'expòsits i les d'orfes i desemparats.

Aquesta mateixa llei donava un paper rellevant a les juntes provincials i municipals de beneficència, ja que

disposava que havien de ser els òrgans responsables del control i la supervisió dels centres, així com els garants del seu bon funcionament.

El Reglament, per la seva part, definia els establiments generals com aquells que havien de satisfer necessitats permanents o vetllar per una atenció especial, i indicava que pertanyien a aquesta classe els centres de bojos, sordmuts, cecs, impeditos i decrepits. Pel que fa als establiments provincials, s'establí que eren aquells centres en què s'havien d'atendre malalties comunes i necessitats incapaces de treballar, i s'enumeraven els hospitals de malalts, les cases de misericòrdia, les de maternitat i expòsits i les d'orfes i desemparats. Finalment, es determinaven els establiments municipals com a institucions destinades a socórrer malalties accidentals i pobres, i a facilitar llar a qui exposava xacres o pobresa.

L'any 1868 les juntes provincials van ser suprimides i les diputacions provincials van assumir les funcions, tant les directives com les administratives, dels establiments de beneficència. Tot i que, cinc anys més tard, el Decret de 30 de setembre de 1873 recuperava novament les juntes provincials, ho feia restringint la seva actuació en l'àmbit de la beneficència particular. La beneficència pública continuaria atribuïda a les diputacions provincials.

En aquesta conjuntura legal i organitzativa, les institucions benèfiques van tenir un creixement important i progressiu a tot el territori espanyol. Van ser moltes les ciutats d'Espanya que van acollir infants,

dones i gent desvalguda en aquests establiments benèfics, com ara Madrid, Saragossa, València, Osca, Toledo o Sevilla, entre moltes d'altres.

Establiments de beneficència a la ciutat de Tarragona

Si ens centrem en la ciutat de Tarragona, l'existència del primer centre data del segle XVI i fou l'Hospici de Nens Orfes, una institució creada l'any 1553 arran d'una petició d'un frare mendicant que va manifestar, davant l'Ajuntament, la necessitat de cuidar, educar i protegir els infants més vulnerables i desemparats (Tomás 1962).

L'any 1630 el reverend Rafael Miralles fundava la Casa de Nenes Òrfenes¹, amb l'objectiu d'ajudar i educar nenes de la ciutat de Tarragona entre els set i els setze anys. Aquest establiment de titularitat municipal es trobava a la plaça de Palau i era gestionat per les religioses Carmelites de la Caritat.

A finals del segle XIX, la Congregació de les Germanetes dels Pobres s'instal·lava a la ciutat. L'any 1881, a causa de la gran quantitat de persones que necessitaven ajuda, es va habilitar un immoble a l'antiga rambla de Sant Joan per acollir gent gran en situació de vulnerabilitat i altres persones desvalgudes.

Un any més tard, el 1882, s'inaugurava l'Asil de l'Esperit Sant al carrer del Portal del Carro, número 13, que era gestionat per la Congregació de les Oblates, que acollien dones en situació de desemparança. A principis del segle XX el convent es va convertir en presó

de dones a causa del gran nombre d'internes que es trobaven ingressades a la presó de Pilats de Tarragona. Aquest centre penitenciari va funcionar fins al 1944.

Un altre asil que se situava a la ciutat fou el de Sant Josep, ubicat a l'extrem nord del Camp de Mart. En aquest centre, que fou habilitat el 1912, s'hi atenien nens de set a setze anys provinents de famílies desestructurades i sense recursos. La feina duta a terme en l'educació dels menors va ser reconeguda pel governador civil, que en va demanar la categoria de reformatori i es va convertir així en el primer de tot Catalunya que ingressava a les seves presons menors de setze anys.

El 1916 es creava el Col·legi de les religioses Carmelites Terciàries Tereses de Sant Josep al carrer del Mar, número 17. Aquesta institució acollia nenes menors de setze anys, nascudes o residents a la província de Tarragona, pertanyents a famílies que no les podien mantenir.

La Casa de la Beneficència de Tarragona

Els inicis de la Casa de la Beneficència de Tarragona se situen al segle XIII, quan una comunitat de religiosos de Sant Antoni Abat –anomenats «monjos de la Penitència» o «dels sacs» per la rudesia del seu hàbit i l'austeritat de la seva regla– van ocupar l'immoble ubicat al passeig de Sant Antoni.

La dissolució del seu orde el 1274 va fer que abandonessin l'edifici, però vint-i-cinc anys més tard,

¹ Arxiu Municipal de Tarragona. Lligall 1836-1849. En un dels documents referents a la Casa de Beneficència de Nenes Òrfenes Pobres de la ciutat de Tarragona del 1843 s'informa que «este establecimiento fue fundado por el Rvdo. D. Rafael Miralles, Presbítero. Racionero de dicha Ciudad de Tarragona en su testamento que otorgó en poder de D. Marcos Rull Escribano de la misma a 6 de junio de 1630 para socorrer y educar las niñas huérfanas pobres naturales de la propia Ciudad desde la edad de siete a diez y seis años».

Casa de la Beneficència (1949) MAMT. Fons d'imatges. 0045433. Vallvé

el 1299 s'hi establiren els mercedaris, una comunitat religiosa que es va fundar per recollir donatius destinats a la redempció dels captius.

El convent, on s'hi van establir els monjos regulars de Sant Agustí, i més tard els germans de Santa Maria de la Mercè, va donar nom al passeig on es trobava la Casa, seu actual de la Diputació de Tarragona, als Jardins de Sant Antoni situats davant de l'edifici i, uns metres més enllà, a la plaça de Sant Antoni i al portal de Sant Antoni, un dels accessos a la ciutat, construït el 1737.

L'edifici, situat fora de la muralla de la ciutat, va patir guerres i setges i va quedar gairebé destruït durant la

Guerra dels Segadors. Anys més tard i després de diverses reformes, el convent va ser el nou emplaçament pels religiosos mercedari fins al 1835, quan, amb la coneguda Desamortització de Mendizábal, el convent va passar a ser propietat de l'Estat.

El 1849, l'Ordre ministerial de Governació de 30 de setembre dictava que l'edifici se cedia a la Diputació Provincial per convertir-se en l'Asil d'Expòsits i Albergats de Misericòrdia. A partir d'aquell moment, la Diputació de Tarragona es feia càrrec d'aquella institució i dels serveis d'hospitalització de malalts, assistència a la maternitat, expòsits, asil d'avis, orfes, viudes pobres i pensions de gràcia a matrimonis amb bessons.

La Casa de la Beneficència de Tarragona es va convertir així en la seu central dels serveis de beneficència i salut de la demarcació de Tarragona des de mitjans del segle XIX fins a finals de segle XX. D'aquesta mateixa institució en depenia la Casa d'Expòsits i Misericòrdia de Tortosa, amb orígens des de finals del segle XVIII.

L'establiment estava format per dues seccions: la Casa de la Maternitat i Expòsits i la Casa de Misericòrdia.

La Casa de la Maternitat i Expòsits acollia dones sense recursos que havien de ser mares. Per poder accedir-hi calia que fossin viudes, solteres o separades i que ja es trobessin en el setè mes de gestació. El Reglament interior de la Casa publicat el 1872 les descrivia com a «mugeres que para ocultar su deshonor y el escándalo público se retiren ó sean destinadas á este asilo, permaneciendo en él ocultas y bien asistidas hasta haber dado á luz, el fruto de su inmoralidad ó flaqueza y hallarse completamente restablecidas». Aquestes dones podien reconèixer els seus fills o deixar-los directament sota la tutela de la Junta de la Beneficència. És més, tenien la possibilitat de no identificar-se, d'utilitzar pseudònims i fins i tot de cobrir-se el rostre en el moment d'entrar a la Maternitat.

Secció de Maternitat de la Casa de la Beneficència. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0004179.

En aquesta secció també s'hi acollien els nadons que hi havien nascut, així com aquells nounats que venien de fora i que s'havien entregat sense cap mena d'informació sobre les seves dades de filiació. També hi ingressaven els infants que es deixaven al torn giratori, que tenia obertura directa al carrer i que funcionava vint-i-quatre hores al dia.

Sala de deslletament de la Casa de la Beneficència. Autor desconegut. Any 1926. AGDT 0008731

La secció de Misericòrdia allotjava orfes i vells. Les criatures que hi ingressaven havien de ser menors de deu anys i naturals de la província de Tarragona. Les condicions per a la seva admissió era que els pares poguessin acreditar que no tenien feina o que els infants fossin orfes de pare i mare.

Pati de la Casa de la Beneficència. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0004161.

Pel que fa a la gent gran, podien ingressar-hi les persones de més de seixanta anys naturals de la província i en una situació de vulnerabilitat.

La Casa no només tenia cura d'infants i gent gran, sinó que concedia pensions d'orfandat a menors de deu anys que acreditessin la pobresa dels seus pares i pensions de lactància fins als quinze mesos en els parts de bessons.

La congregació religiosa encarregada del servei de la Casa eren les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül. Les seves tasques eren la cura i l'educació dels asilats, l'administració econòmica i tot allò que fos necessari per al correcte funcionament de la Casa.

Casa de la Beneficència. Autor Chinchilla. Any 1964. AGDT 0002221.

La Casa depenia directament de la Diputació de Tarragona, que nomenava el personal i determinava les quantitats econòmiques que els pertocaven. El director era la persona que exercia de cap de la institució, i la seva feina principal era mantenir l'ordre i vetllar per tots els empleats i interns del centre. Algunes de les seves funcions eren la inscripció en el Registre Civil dels expòsits i les defuncions que es produïen, la compra dels articles de consum, l'autorització i fiscalització dels comptes corrents i el control del llibre de registre, on constaven totes les sortides i entrades dels acollits.

La superiora era la persona que es trobava jeràrquicament per sota del director i actuava com a majordoma. Entre les seves tasques, destaca l'entrega de les criatures a les dides, l'elaboració del registre de la roba de la Casa i el control de les provisions.

També hi havia una figura molt importat, la del capellà, que actuava com a director espiritual. Ell era el responsable de l'església i qui inculcava la doctrina cristiana a les germanes i als asilats. A més a més, administrava els sagraments i vigilava que la conducta moral i religiosa de tothom fos exemplar.

De les germanes que tenien encomanada la gestió de la Casa, se'n podien distingir tres religioses que tenien comeses específiques: la infermera, que atenia els malalts; la rebostera, que actuava com a intendent de la cuina, i la persona que tenia cura de tot el vestuari dels treballadors i els interns.

L'establiment també disposava d'un metge cirurgià, un practicant sagnador i una llevadora. El metge visitava els acollits de la Casa i feia els reconeixements de les dones que ingressaven a la secció de Maternitat, realitzava les intervencions quirúrgiques, practicava les autòpsies i supervisava la higiene de les dependències. El practicant sagnador feia les cirurgies menors que no assumia el metge cirurgià i donava suport a tot aquell que ho necessités. I la llevadora atenia les dones que es trobaven ingressades a la Maternitat i assistia parts sota la supervisió del metge.

L'inspector era un altre càrrec que formava part de l'organigrama de la Casa. Ell, com el director, també es responsabilitzava que tot estigués sota control i que els zeladors i els mestres de tallers complissin amb les seves obligacions.

Els zeladors s'ocupaven de la vigilància dels interns durant les hores dedicades al lleure i informaven el director de qualsevol incompliment que es pogués produir.

Els mestres d'instrucció primària, els mestres de música i els mestres de taller eren els docents que impartien l'ensenyament i els oficis als interns.

I finalment, el conserge porter era qui es responsabilitzava de la guarda i custòdia de la porta principal i s'ocupava de rebre totes les persones que acudien al centre, així com de la vigilància de la sortida dels interns.

La Casa va esdevenir una institució de referència en la beneficència tarragonina dels segles XIX i XX, que vetllava per la vida i el benestar dels infants, les dones i la gent gran i en garantia la protecció com a membres d'una societat desatesa.

La Casa de la Beneficència i el Palau de la Diputació

Des de mitjans del segle XIX, en què l'antic convent dels mercedaris es va habilitar per convertir-se en l'Asil d'Expòsits i Albergats de Misericòrdia, han estat diversos els projectes que s'han dut a terme a l'edifici per a la conservació i millora de les instal·lacions. Però és imprescindible destacar que aquesta institució és, des del 20 de desembre de 1986, l'actual Palau de la Diputació de Tarragona. Tot i així, la secció de Maternitat, les escoles i el pavelló de la gent gran es trobaven fora de l'edifici, però avui en dia encara existeixen. En el cas de la Maternitat i les escoles, són ara el Centre d'Acollida de la Mare de Déu de la Mercè, i el pavelló de gent gran és la Residència de la Mare de Déu de la Mercè.

Núria Poy Sans

Tècnica d'arxiu de l'AGDT

Bibliografia

ANGUERA, Pere; ARNAVAT, Albert; COSTAFREDA, Mercè. *La Diputació de Tarragona: imatges per a una història*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1986. *La casa de beneficència*. Tarragona: Diputación Provincial, 1930.

GONZÁLEZ, Mercedes. «"Abans era diferent...": Un recorregut pels passadissos de la Casa de Beneficència de Tarragona». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 38 (2012), p. 190-204.

<https://raco.cat/index.php/RevistaEtnologia/article/view/259420>

GÜELL JUNKERT, Manel; PEREA SIMÓN, Eugeni. *La Mancomunitat de Catalunya a les comarques tarragonines: Projectes i realitats*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2019 (Ramon Berenguer IV; 26).

«Homenatge a sor Empar (30-03-1964)». *Bolduc*, 20 (2017), p. 34-38. <https://www.dipta.cat/temes/arxiu-general/revista-bolduc>

JORDÀ FERNÁNDEZ, Antoni. *La Diputació de Tarragona*. Barcelona: Mediterrània, 2005.

PUY JUANICO, Josep. *Pobres, desvalguts i asilats: Caritat i beneficència a la Catalunya del segle XIX*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009 (Textos i Estudis de Cultura Catalana; 149).

Reglamento interior de la Casa provincial de Beneficencia de Tarragona. Tarragona: Establecimiento Tipográfico de Tort y Cusidó, 1872.

TOMÁS ÁVILA, Andrés. «El hospicio de niños huérfanos de Tarragona». *Butlletí Arqueològic*, 77-84 (1962), p. 49-68. <https://raco.cat/index.php/ButlletiArq/article/view/326062>

«Un escut heràldic al Saló de Plens». *Bolduc*, 24 (2020), p. 37-40. https://www.dipta.cat/sites/default/files/2021-07/bolduc_24_web_0.pdf

VIVES RECASENS, Francisco. *Tarragona benèfica*. Tarragona: Talleres Tipográficos Suc. de Torres & Virgili, 1929.

El fons documental de la Beneficència Provincial de Tarragona

Introducció

El fons documental de la Beneficència Provincial de Tarragona està compost pels documents de la Casa de la Beneficència de Tarragona, la Casa de la Beneficència de Tortosa i la resta d'establiments benèfics, assistencials i sanitaris que donaven cobertura als malalts i desvalguts de la província de Tarragona.

El fons conté documents entre 1847 i 1986 que mostren els acords de la Junta Provincial, l'organització, el funcionament i l'activitat de les cases de beneficència i les dades econòmiques i estadístiques de malalts dels centres beneficosanitaris.

Memòria de la Casa de Beneficència de Tarragona del 1955. UI 5402

La Casa de la Beneficència s'organitzava a través de les seccions o cases de Maternitat i Expòsits i de la Misericòrdia. És a dir, entre les seves funcions hi havia la d'ajudar a parir les dones embarassades que no tenien recursos o que tenien embarassos no desitjats; acompanyar els nens i nenes orfes pel que fa a l'al·lotjament, l'alimentació i l'educació –alguns dels quals eren adoptats per altres famílies–, i oferir assistència als nens de famílies pobres i als ancians desemparats.

A més de la Casa de Tarragona, existia la Casa de la Beneficència de Tortosa, que també es trobava sota el paraigua de l'organització provincial i que esdevenia una delegació territorial a les Terres de l'Ebre.

El Servei de la Beneficència Provincial va ser encarregat a les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, més conegudes com a Germanes de la Caritat. Un institut catòlic femení amb vots simples, dedicat a la caritat i a l'assistència.

Però l'activitat de la Beneficència Provincial no es limitava a la Casa de Tarragona o la Casa de Tortosa, sinó que també prestava assistència econòmica i tècnica a la resta de centres sanitaris o benèfics de la província de Tarragona, ja fossin d'àmbit municipal o privat. Entre aquests hi trobem nombrosos asils, clíniques, hospitals, instituts, patronats o sanatoris.

L'Arxiu General de la Diputació de Tarragona és l'encarregat de custodiar i gestionar aquest fons per la Llei de Beneficència del 1849, que va assignar a les diputacions la creació de les cases de maternitat, expòsits, orfes i desemparats, com també les juntes provincials de beneficència.

La Diputació de Tarragona va exercir les competències beneficoassistencials fins l'any 1985, moment en què

es traspassaren aquestes i altres competències a la Generalitat de Catalunya.

Precisament, l'any 1985 es va reformar l'edifici que havia estat seu de la Casa de la Beneficència de Tarragona per ubicar-hi les dependències de la Diputació de Tarragona, actual Palau Provincial. Prèviament havia albergat el convent de Sant Antoni. I en els seus edificis annexos hi ha la residència infantil i la residència de gent gran Mare de Déu de la Mercè.

Característiques

El fons documental de la Beneficència Provincial està format per 456 llibres i 1.073 capses d'arxivament definitiu, entre 1847 i 1986, que ocupen un volum total de 120 metres lineals.

Handwritten document from the archive, showing a table with columns for years (1847 to 1857) and rows for different categories (likely related to the number of orphans). The table is handwritten and includes a signature at the bottom.

Nombre d'expòsits de la Casa de la Beneficència de Tarragona 1847-1857.
Registre 17

La major part de la documentació s'ha conservat en bon estat i, per tant, la conservació i l'accés a la informació que contenen els documents estan garantits. Tanmateix, existeixen alguns buits documentals; per exemple, en els expedients d'expòsits, que ens fa pensar que se'n devia malmetre algun lligall sencer. Tot i el bon estat de

conservació, estem parlant de documents que tenen més de 175 anys i que han patit diversos trasllats (l'últim, l'any 2013, a la nova seu de l'Arxiu a la Canonja, provinent del Palau de la Diputació a Tarragona), i aquestes circumstàncies han fet que els suports tinguin un cert desgast. En conseqüència, l'any 2015 es van contractar dues empreses externes per a la reenquadració i la restauració d'alguns llibres que es trobaven en mal estat.

El fons de la Beneficència és l'únic fons de l'Arxiu General que és d'accés restringit, i això significa que per consultar-lo cal emplenar una sol·licitud d'accés a la informació pública, que es tramita des de la Unitat de Protecció de Dades i Accés a la Informació Pública i que es resol per decret de la Presidència. A les persones interessades que cerquen les pròpies dades o de familiars, se'ls comunica la informació que poden trobar a l'Arxiu i reben una còpia dels documents en qüestió. En cas de necessitat per fer un tràmit administratiu, el personal habilitat de l'Arxiu genera còpies electròniques autèntiques d'aquests documents, que tenen el mateix valor que l'original. Pel que fa als investigadors, es permet l'accés al fons documental sempre que no busquin consultar les dades de tercers i difondre-les i que el seu objectiu sigui la recerca sobre el funcionament o l'activitat de qualsevol aspecte de la Beneficència Provincial, motiu pel qual es fa signar un compromís de confidencialitat.

Pel que fa al tractament, no tenim documentades les diferents actuacions dutes a terme. Malgrat això, la mateixa documentació ens en dona algunes pistes. La Diputació de Tarragona sempre ha tingut present la importància del fons documental, tal com demostra el

seu estat de conservació. Els documents que no estaven en format llibre s'han conservat primer en lligalls i posteriorment en capsos d'arxivament definitiu. Pel que fa als llibres, cada tipus té una numeració pròpia, i per això alguns llibres tenen doble numeració: la que consta al mateix lloc i el número de registre actual.

Els diferents tècnics de l'Arxiu han vetllat per la descripció del fons. L'any 2001 Teresa Montcusí i Eugeni Perea van elaborar el catàleg número 3 i 4, referent al fons documental de la Casa de la Beneficència i als expedients personals de Sanitat (malalts mentals). Posteriorment, l'any 2019, l'arxiver Perea va actualitzar l'inventari de la Beneficència i va ordenar la documentació de Sanitat conjuntament amb la de la Beneficència, tal com es troba actualment. Finalment, l'any 2024 el tècnic Benet Martí va revisar i reordenar els llibres comptables d'Intervenció i va col·locar els que feien referència a la Beneficència al mateix passadís on es troba el fons. Aquests últims moviments fan necessari actualitzar l'instrument de descripció. I també seria necessari fer un exercici de transparència i publicar-ne un extracte sense dades personals a l'apartat web per tal que els usuaris coneguin l'abast del fons documental, amb les seves sèries i la cronologia.

Contingut

A continuació analitzem els diferents documents que integren el fons, segons la sèrie documental en la qual s'han classificat. L'estudi d'aquests documents ens permet aprofundir més enllà del nom de la sèrie i ens fa reflexionar sobre la necessitat de revisar-ne la classificació i la descripció per tal de facilitar la recerca d'informació.

GOVERN

Actes

Els documents relacionats amb la presa de decisions i el govern de la Beneficència Provincial corresponen a les actes de la Junta Provincial de la Beneficència o a les comissions informatives que hi va haver posteriorment: Comissió de Beneficència i Obres Socials, Comissió de Sanitat i Assistència Social i Comissió de Sanitat i Serveis Socials. Aquesta documentació comprèn els anys 1849-1995 i ocupa un volum de 2 metres lineals.

Inicialment, la Junta era formada pel cap polític –és a dir, el governador civil i president de la Diputació–, un conseller provincial, canonges, diputats i un facultatiu en medicina. Posteriorment, va anar evolucionant fins que les comissions eren formades per quatre o cinc diputats, un dels quals exercia de president i un altre de secretari.

Les comissions informatives atenien tots els assumptes relacionats amb la beneficència, l'assistència social o la sanitat, prèviament a la seva aprovació pel Ple de la Diputació. La Junta Provincial tenia més autonomia, tot i que les seves decisions també anaven alineades amb les actuacions de la corporació. En les sessions es donava compte dels diferents escrits i comunicacions rebuts, es debatia què calia fer i es prenia els acords corresponents. Es comentaven qüestions diverses, però les principals feien referència al funcionament de la Beneficència: altes, baixes i adopcions d'expòsits, trasllat d'interns, ingressos en centres d'educació especial, concessió de pensions, elaboració de pressupostos i aprovació de factures.

ADMINISTRACIÓ

Annals

Conservem un llibre dels Annals de la Casa de la Beneficència on consta la informació més destacable entre els anys 1919 i 1964. El llibre comença en català, fins el 1923, moment en què es produeix el cop d'estat del general Primo de Rivera i es dissol la Mancomunitat de Catalunya. Hi consten el naixement de la Junta de Govern de la Casa de la Beneficència (1919) i la recepció d'herències, llegats i donatius, nomenaments, substitucions i renúncies de personal, visites oficials, obres realitzades, fundació de patronats, la disposició pressupostària o la compra de terrenys i cessió a l'Estat per al preventori de la Savinosa. I a partir del 1940 hi consten els principals acords de la Beneficència.

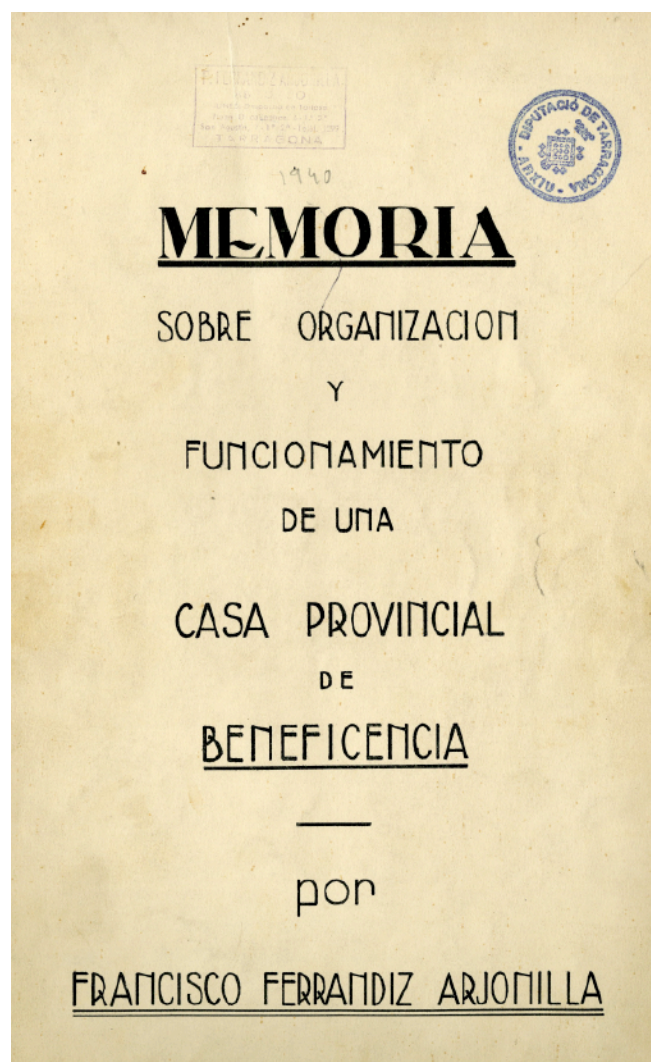
Memòries

Per conèixer amb detall l'activitat duta a terme per la Beneficència Provincial podem consultar-ne les memòries. Aquesta documentació comprèn els anys 1926-1980 i ocupa 0,2 metres lineals.

Les memòries eren elaborades per l'administrador-secretari de la Beneficència i contenen informació sobre serveis prestats i dades estadístiques. Algunes de les dades que podem trobar-hi són: l'organització del personal i dels interns, el nombre de sortides desglossat per conceptes (voluntaris, adoptats, naturalitzats, legitimats, lactància en altres pobles, defuncions, fetus, asilats), el nombre d'asilats per departament, les diferents despeses per concepte, els diners recaptats per l'horta, etc.

Els naturalitzats eren aquells infants als quals es canviava la naturalesa de fills de pares desconeguts i s'atorgava el cognom del progenitor que ho sol·licités. I els legítimats eren els nens que els seus pares reconeixien com a fills un cop aquests s'havien casat i havien efectuat els canvis pertinents en el llibre de baptisme i també al Registre Civil. En algunes memòries apareix un estudi comparatiu amb anys anteriors per tal de veure'n l'evolució, i en d'altres apareix un full per mesos on consten les dades registrades diàriament: maternitat, bressol, deslletaments, ancianes, ancians, nens, nenes i serveis.

Memòria de la Casa de la Beneficència de 1940. UI 5418

Certificats

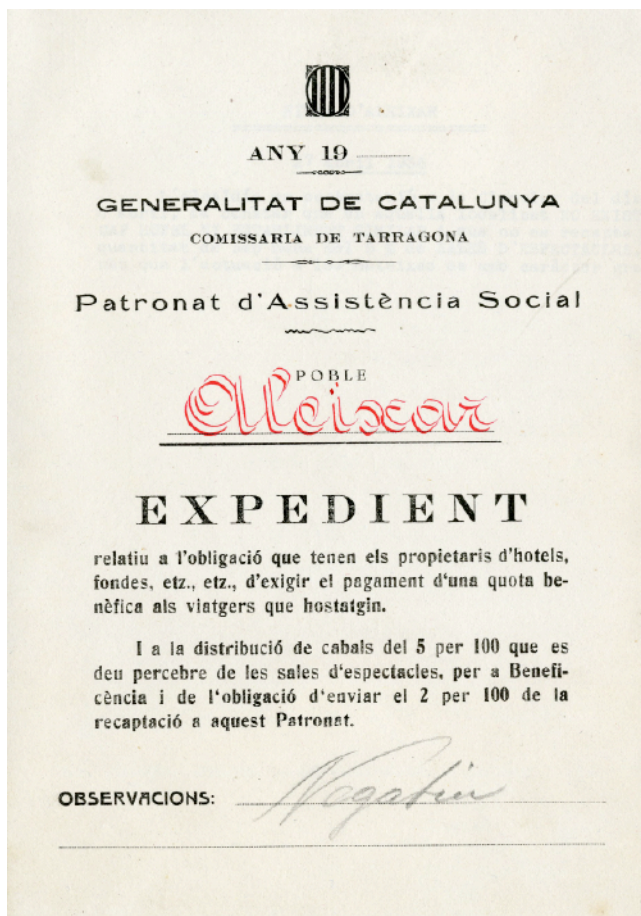
En aquesta sèrie hi trobem certificats sobre lactants i altres acords de la Comissió de la Beneficència, entre els anys 1852 i 1869, que ocupen una sola capsa d'arxivament.

Convenis

Aquesta sèrie conté documents diversos relacionats amb altres centres entre els anys 1891 i 1961 i ocupa 0,6 ml. Una gran part fan referència al Manicomi Pere Mata de Reus i altres fundacions benèfiques provincials, sobretot ingressos i baixes de malalts. També hi ha expedients de sordmuts i cecs de la Beneficència (1926-1961). Però una part dels documents són dels anys de la Guerra Civil: creació d'un centre sanitari comarcal a Tarragona, donatius al refugi de pobres transeünts, inventari general de la Casa d'Assistència Social, pressupostos, ordres del dia de la secció de Beneficència, relació del personal o els béns confiscats per part del Patronat d'Assistència Social de les comarques tarragonines (1937-1939).

Correspondència

Els documents classificats en aquesta sèrie daten d'entre 1869 i 1936 i ocupen dues capsas d'arxivament definitiu (0,2 ml). Bàsicament, són els escrits de resposta dels pobles de la província a les circulars enviades el 25 d'abril de 1936 sobre l'obligació dels propietaris d'hotels i fondes d'exigir el pagament d'una quota benèfica als viatgers i a la distribució del 5 % dels cabals de les sales d'espectacles a la Beneficència i el 2 % al Patronat d'Assistència Social.

Expedient del poble de l'Aleixar en resposta a la circular del 1936. UI 5038

Llegats patrimonials

Els documents sobre llegats patrimonials estan datats entre 1901 i 1916 i ocupen dues capsas d'arxivament definitiu. La majoria de documents fan referència al llegat de l'herència de Luciano Schmid² de Vilardaga a favor de la Beneficència, documents notarials de l'època i d'anteriors. A més a més, també hi consten altres documents sobre ingressos, pensions i expedients de dementats.

² El cognom en els protocols notarials consta com a Schmid, però en alguns documents posteriors hi apareix escrit Smith.

Presons

Aquesta sèrie comprèn la cronologia 1847-1955. Ocupa una sola capsa d'arxivament definitiu i fa referència a les estances i els imports dels presos pobres.

Gestió administrativa

Aquesta sèrie acull documents relatius a les tasques administratives, que tenen una tipologia molt diversa. Ocupa un volum de 4,7 ml i està datada entre 1858 i 1970.

Per un costat, hi ha informació relativa als [subministraments](#) del centre. Aquesta documentació està descrita com a subhastes i fa referència a l'adquisició de proveïments per a la Casa de la Beneficència. Hi consta mobiliari dels llits, pintura blanca per a les sales, portes i finestres, roba per a llits, cuina, infermeria, lactància, "pentinales" i sala de maternitat, roba per a nois i noies, diferents queviures com ara pa, arròs, patates, cigrons, carn de porc, bou o corder, o, fins i tot, palla de blat i ordi per a l'elaboració de màrfegues. La majoria de subministraments provenien de la ciutat de Tarragona, tot i que en alguns casos podien venir de fora; per exemple, els llits de ferro que es fabricaven a Barcelona. En alguns casos es comprava roba d'abric per tal de fer front a l'arribada de l'estació hivernal. Com a anècdota, en l'anunci de la compra de palla hi constava que aquesta havia de ser blanca i neta.

Relación del género que se necesita para atender a la Reparación y Reparación de personas de Topa de esta Casa.

Agua para camas, cocina, enfermerías, lactancia, preñados y sala de maternidad.

		Plas.
520 metros Perles hilo 1/2 para Gorgones, superior	a pta 1'29 metro	718' 20.
110 " Lana superior 1/2 para labiales	" 1'12 "	123' 20.
230 " Pienas retorcidas 1/2 para fundas de almohada	" 0'38 "	216' 40.
160 " Pienas torcidas 1/2 para sobre fundas de idem	" 0'20 "	128' "
1310 " Lana sueta 1/2 para Sabanas, Mantas, topos de cocina y enfermerías	" 1'24 "	1.525' 10.
180 " Algodón torcido blanco 1/2 para sábanas	" 0'72 "	216' 40.
230 " Linterna Superior color solido 1/2 para cubrir camas	" 1'28 "	271' 20.
		-3.117' 70
<i>Agua para vestuario de hombres.</i>		
470 metros Batas retorcidas algodón 3/4 para pantalones y chaquetas	" 1'29 "	606' 30.
510 " Pienas torcidas 1/2 para camisas	" 0'38 "	168' "
170 " Lint. Superior 3/4 para Pienas	" 1'12 "	526' 40.
110 " Lantilla negra 1/4 para gorras	" 3'25 "	154' "
170 " Semitortado 1/2 para forros	" 0'50 "	235' "
		-1.329' 70
<i>Agua para vestuario de hombres.</i>		
1030 metros Lana superior fino 1/2 para camisas	" 1'12 "	1.153' 60.
500 " Lint. Superior " para falsas interioras	" 1'03 "	525' "
510 " Pienas retorcidas " para camisas	" 0'38 "	168' "
210 " Linterna torcida color solido " para vestidos	" 0'38 "	132' "
310 " Pienas retorcidas " para delantales	" 0'36 "	297' 60.
170 " Semitortado " para forros	" 0'50 "	235' "
270 " Algodón negro lana para 1/2 para blanchillos y leguillas	" 3'22 "	169' 10.
160 Lintillas merino negro superior 1/2	" 1'25 uno	125' "
		-1.665' 60

Tarragona 9 de Diciembre de 1881.
U. Director
L. Rovira

Relació de la roba necessària per a la Casa de Beneficència el desembre del 1881. UI 4978

Una altra documentació molt representativa són els **comunicats diaris de consergeria**, on consten els fets més destacables que passaven a l'establiment, ja fossin visites oficials, visites de famílies, incidents, etc.

Dins de gestió administrativa també hi consten els **estats mensuals del personal** que hi havia a la Casa d'Expòsits i a la Casa de la Misericòrdia, a manera d'estadístiques, i el detall de moviments.

Els expedients de **comptes** mostren totes les despeses de la Casa de Beneficència. Hi ha un document mensual amb el desglossament dels conceptes i els imports. La imatge que teniu a continuació mostra alguns dels capítols de les despeses de la Beneficència: queviures (aliments, utensilis, gas per a la llum i llenya

per escalfar-se), botica (medecines), neteja, vestuari i cuina, càtedres (ensenyança bàsica, música i cecs), reproductius, culte i clergat (funcions, misses, activitats en dies festius, Setmana Santa) i generals (edifici, fusteria, pintura i material d'oficina).

Mes de Abril de 1885.
Expositos y maternidad.

DIRECCION DE LA CASA PROVINCIAL DE BENEFICENCIA de TARRAGONA.

Gastos.

			Plas.
Cap. 1. Vivores	Pan	1	916'
" idem	Carne	2	222' 16
" idem	Azúcar, Patatas &c	3	522' 52
" idem	Verdura	4	26' "
" Utensilios	Cucharares	5	16' 62
" Alumbrado	Gas	6	168' "
" Combustible	Leña	7	37' 64
2. Botica	Medicinas	8	60' 75
3. Lavado	Sabon	9	76' 20
" Vestuario	Ornamentos de lactancia	10	102' 30
" Cocina	Utiles de buena batida	11	85' "
7. Catedras	Material, 1.ª enseñanza	12	15' 09
" idem	idem, Música	13	120' "
" idem	idem, Cegos	14	16' "
8. Reproductivos	1.ª maternidad, Lactancia	15	178' 63
10. Culto y clero	Sanciones, Semana santa	16	243' 50
" idem	Plas, 2.ª misa, dias festivos	17	30' "
11. Generales	Edificio, Carpinteria	18	54' "
" idem	Blancos	19	13' 50
" idem	Material de oficina	20	24' 25

Casa d'Expòsits i Maternitat. Despeses del mes d'abril del 1885. UI 4987

La **resta de documents** classificats a gestió administrativa són un gran calaix de sastre d'expedients, comunicacions, sol·licituds i oficis sobre assumptes diversos. Aquí podem trobar-hi reglaments, memòries, circulars, pressupostos, donacions, sessions de la Comissió, patronats i fundacions, nomenaments de personal, reclamacions, autoritzacions o denegacions sobre l'ingrés o el trasllat dels interns, correspondència i comunicacions, i altres qüestions més concretes com són l'abastiment d'aigua a la Casa de la Beneficència, l'establiment de la impremta, l'organització del certamen

musical de l'escola de cecs, la compra d'instruments, les sol·licituds d'ingrés de pobres o malalts mentals, la cessió a l'Estat dels terrenys de la Budellera i de la Savinosa, el Tribunal Tutelar de Menors, les fitxes escolars, les actes de qualificació o expedients escolars i documents sobre refugiats, abandonats, malalts o empresonats l'any 1939.

ECONOMIA

Endinsem-nos ara en la documentació econòmica, que representa una gran part de la documentació del fons.

Llibres comptables

Els llibres de comptabilitat tenen una cronologia d'entre 1853 i 1988 i ocupen 7 ml. La seva tipologia és força diversa, ja que tenim llibres de pressupostos, llibres majors, llibres de caixa, llibres diaris, llibres de dipositaria, llibres de despeses i llibres auxiliars. Alguns dels llibres són específics de temes concrets: dides, pensions d'orfandat, etc.; per tant, ens permeten analitzar el volum d'aquestes qüestions a partir de les despeses assignades.

Expedients de despeses

Aquesta documentació ocupa 2 ml i abasta els anys 1927-1963. Es tracta d'expedients mensuals amb les diverses despeses de la Casa de la Beneficència.

Pensions

Es conserva documentació sobre les pensions de gràcia (1939-1963) i les pensions d'orfandat (1926-1931). Es tracta d'expedients que es tramitaven a sol·licitud de l'interessat per tal que la Junta de Beneficència n'autoritzés el pagament. Les pensions de gràcia les podien demanar matrimonis pobres que haguessin

tingut un part doble. Calia presentar una instància acompanyada de la partida de baptisme dels bessons i el certificat de pobresa, veïnatge i bona conducta signat per l'alcalde, el mossèn o el jutge municipal. La pensió era de 20 pessetes mensuals i vencia al cap de 15 mesos, o abans si un dels bessons moria.

I les pensions d'orfandat les podien demanar les vídues pobres de la província que tinguessin algun fill menor de deu anys. Calia presentar una instància acompanyada del certificat de defunció del marit, la partida de baptisme dels menors i el certificat de pobresa, bona conducta i veïnatge. L'import de la pensió era de 7,5 pessetes mensuals per fill menor. Es conserven 12 capses d'arxivament definitiu d'aquestes pensions (1,2 ml).

Devolucions de dipòsits

Són expedients d'entre 1926 i 1954 en què es tramitava la devolució dels dipòsits als expòsits adoptats quan aquests arribaven a la majoria d'edat o contreïen matrimoni. Els dipòsits els ingressaven els pares adoptius en el moment de l'adopció. També hi ha expedients sobre la devolució de les llibretes d'estalvi a expòsits o asilats, les quals eren facilitades en el moment de l'ingrés a la Casa de la Beneficència. Aquesta documentació ocupa 0,2 ml.

Comptabilitat de manicomis

Correspon a documentació d'entre 1925 i 1950, que ocupa 0,6 metres lineals, sobre els comptes de les estances de dementes en centres d'altres províncies i que havia d'aprovar la Comissió de Beneficència. Els centres són el Manicomi de Senyores Sant Baudili (Sant Boi) de Llobregat, la Casa de Salut de Sant Baudili, l'Asil Municipal Parc de Barcelona, el Manicomi de Salt, el Manicomi de Ciempozuelos, el Sanatori Marítim

de Sant Josep de Barcelona, l'Institut Neurològic Municipal de Barcelona, l'Hospital Clínic de Barcelona, la Casa de Nostra Senyora de Montserrat de Caldes de Malavella, l'Escola de Reforma Toribio Duran de Barcelona i altres centres de la província de Tarragona, com ara la Casa Repòs Los Tilos de Prades, l'Alcaldia d'Ulldemolins o les religioses Oblates de Tarragona.

Centres benèfics i sanitaris

La Beneficència Provincial donava suport econòmic a les tasques realitzades a tot el territori. Per aquest motiu, es conserva documentació dels diversos centres benèfics i sanitaris. La major part d'aquesta documentació són llistes estadístiques de malalts o interns, elaborades amb finalitats comptables, però també hi poden aparèixer noms o expedients dels interns. Comprèn una cronologia d'entre 1878 i 1970 i es troba instal·lada en 321 capses d'arxivament definitiu (32,1 ml).

Els centres amb més volum de documents són l'Hospital de Sant Pau i Santa Tecla, l'Hospital de Reus, l'Hospital de la Santa Creu de Tortosa i l'Hospital de Valls. La resta d'hospitals són: Caritat, San Lázaro, el Vendrell, Alcanar, Falset, Santa Coloma de Queralt i Municipal de Cornudella. Altres centres van ser la Clínica de Tuberculosos de Reus, la Clínica Nostra Senyora del Claustre de Tarragona, la Clínica Mental de Santa Coloma, l'Institut Pere Mata de Reus, l'Institut Torremar de Vilassar, l'Institut Provincial d'Higiene, l'Institut Neurològic de Barcelona, la Leproseria de Trillo, el Sanatori Nostra Senyora de la Salut, el Sanatori de Sant Boi, el Sanatori Sant Joan de Déu, el Sanatori de Villablanca, el Sanatori Marítim de Calafell, el Sanatori Marítim de l'Arrabassada (Savinosa), el Sanatori Marítim de Sant Josep, el Sanatori Sant Francesc de Borja, el Patronat Antoni Roig de Torredembarra, el Patronat de Protecció a la Infantesa, el Patronat Treig-Montagut,

el Patronat Obres Pies de la Província, les Oblates de Tarragona, el Tribunal Tutelar de Menors, la Casa de la Caritat de Reus, l'Associació La Caritat, el Col·legi de Nostra Senyora del Carme d'Alcanar, el Col·legi Asil María Dolores de Córdoba Valverde de Tortosa o l'Asil de Sant Josep de l'Aleixar.

ACTIVITAT

Expedients dels interns

Es tracta de la documentació que fa referència a cada intern, ja sigui infant o adult. Aquesta documentació ocupa 183 capses d'arxivament definitiu, és a dir, 18,3 ml.

Els expedients estan classificats de la següent manera: expòsits (1847-1986), acollits (1861-1964), asilats (1924-1956), adopcions (1924-1964), interins (1940-1976), internats (1956-1982) i abandonats (1957-1978); a més d'expedients de baixes (1931-1939) i defuncions (1935-1936).

Els **expòsits** eren els infants orfes que provenien de la Maternitat o que entraven de manera anònima a la Casa de la Beneficència. En el primer dels casos, algunes joves tenien embarassos no desitjats o no tenien mitjans per donar a llum i acudien a la Maternitat. Allí s'hi estaven uns dies o setmanes fins al part; i en cas de no poder fer-se càrrec de la criatura, aquesta passava de la Maternitat a la Casa d'Expòsits. En el segon dels casos, els nadons o infants podien entrar a través del torn, un forat que hi havia en una de les parets de l'edifici i que permetia desprendre's de l'infant però assegurar-li l'alimentació i l'educació, almenys fins a la majoria d'edat. També hi havia l'opció que els infants fossin entregats per una monja que hagués rebut l'encàrrec de fer arribar l'expòsit a la Beneficència.

Els nadons eren alletats per les **dides**. Les dides de Tarragona ciutat acudien a la Casa de la Beneficència,

però als pobles de la demarcació també hi havia dides que es feien càrrec de l'al·letament d'aquests expòsits.

I els **asilats o internats** eren persones que entraven a la Casa de la Misericòrdia pel fet de ser pobres o desvalguts, o perquè només tenien un dels progenitors i aquest no se'n podia fer càrrec.

Llibres de registre

Els **llibres registre d'expòsits** de la Inclusa de Tarragona són els més importants per la informació que contenen, per la consulta que reben i pel seu volum. Es tracta d'una sèrie de vint llibres gruixuts, d'entre el 1847 i el 1986, en què trobem una fitxa per

a cada expòsit que ocupa dues pàgines. En la primera (anvers) hi consta el número d'expòsit i a continuació un text redactat amb la data de l'ingrés, els noms de l'expòsit, el número de certificació, la procedència (municipi o maternitat), el mossèn que l'havia batejat, el nom de la padrina, el nom de la persona que el va entregar i dues columnes, la primera per a les sortides de lactància i la segona per als diferents reingressos a la Beneficència. En la segona pàgina (revers) hi consten les observacions amb els camps predefinits de confirmació, inoculació (vacunes), deslletament, sortida destí (adopció...), defunció i senyals particulars. Pel que fa a la Casa de Tortosa, se'n conserven quatre llibres registre d'expòsits datats entre 1872 i 1935.

N.º 2.

Hoy: 6 de febrero de 1847 entra en esta Inclusa el niño número ut supra, llamado Blas Ventosa, José, conforme la certificación de fe de pila número 2, procedente de Caragorona. Le administró el sacramento del Bautismo el presbítero D. Antonio Esteban. : padrina, Agustina Barrio, convecina, resident en Caragorona. Fué entregado en este Establecimiento por manos de Agustina Barrio, halante en la misma ciudad. Va sin seña particular. Véase al dorso.

Salida del expósito para su lactancia.	Ingreso del expósito en el Establecimiento.
El día 6 de febrero de 1847, se confió a la madre de la natividad n.º 2, la madre María Guich, vecina de Tortosa.	El día 6 de febrero de 1847, se confió a la madre de la natividad n.º 2, la madre María Guich, vecina de Tortosa.
El día 6 de febrero de 1847, se confió a la madre de la natividad n.º 2, la madre María Guich, vecina de Tortosa.	El día 6 de febrero de 1847, se confió a la madre de la natividad n.º 2, la madre María Guich, vecina de Tortosa.

Registre de l'expòsit número 2 de la Inclusa de Tarragona. Registre 57

OBSERVACIONES.

N.º 2.

Blas Ventosa, José.

CONFIRMACION. El día 7 de junio de 1847 le administró este sacramento el presbítero D. Antonio Esteban. : padrina, Agustina Barrio, convecina, resident en Caragorona. Fué entregado en este Establecimiento por manos de Agustina Barrio, halante en la misma ciudad. Va sin seña particular. Véase al dorso.

INOCULACION. En fecha 20 de febrero de 1847 se le inoculó las viruelas practicóse esta operacion en el Establecimiento.

DESTETE: Se verificó el día 20 de febrero de 1847.

SALIDA PARA SU DESTINO. El día 10 de noviembre de 1847 sale del Establecimiento para su destino en el Hospital de San Juan de Dios, en la ciudad de Tortosa, a cargo de la madre María Guich, vecina de Tortosa.

FALLECIMIENTO: Falleció en el día de 18 á consecuencia de

SEÑAS PARTICULARES. Ninguna.

El día 6 de febrero de 1847, se confió a la madre de la natividad n.º 2, la madre María Guich, vecina de Tortosa.

Registre de l'expòsit número 2 de la Inclusa de Tarragona. Registre 57

Un altre tipus són els **llibres registre d'entrades i sortides d'expòsits**. Se'n conserven set volums, entre 1855 i 1985, de la Casa de Tarragona i dos volums, entre 1853 i 1891, de la Casa de Tortosa. Cada full correspon a un mes, i donen informació sobre el número d'ordre, el mes, el dia, el sexe, la procedència, el nom de qui l'entrega i el nom de l'expòsit. I en el cas de les sortides, també la data de sortida, defunció o adopció.

Un altre document relacionat amb els expòsits és el **llibre registre d'abandonats**. Es tracta d'un volum d'entre 1956 i 1975 on consten els menors reconeguts pels seus progenitors però que es consideren exposats o abandonats, ja sigui perquè no s'han fet càrrec de la pensió, perquè no els han visitat durant molt temps, etc. Aquests llibres inclouen les dades del menor, les de tramitació de l'expedient i les observacions.

Finalment, pel que respecta a expòsits, trobem un **llibre registre de sol·licituds d'expòsits** que abraça la cronologia 1973-1979. En aquest document només hi apareix un número d'ordre, uns cognoms i la població.

Després del registre d'expòsits, la documentació que ens dona una informació més important a l'hora de cercar els orígens biològics són els **llibres registre de la Maternitat**. Se'n conserven dos volums, d'entre els anys 1847 i 1987. En aquests documents es registraven totes les joves que ingressaven a la Maternitat per tal de parir els seus fills. Els diferents camps que hi trobem són: número d'ordre, nom i cognoms de les noies, estat civil, població, data d'entrada, data de sortida, data de part, nom del nascut, pensió acordada, estances, carta de pagament i observacions. També es conserva un llibre registre de dones assistides a la sala de maternitat (1940-1973).

Els **llibres registre de dides** ens informen de les dones que alletaven els nadons de la Beneficència.

En conservem tres llibres d'entre 1847 i 1854 i d'entre 1934 i 1941. La informació que trobem en aquests registres és el nom de la dida, el número de registre, la població, el nom de la criatura lactant que tenien a càrrec, les dates i els imports percebuts, desglossats per anys i mesos. A tall de curiositat, podem saber que una dida cobrava l'any 1847 40 rals mensuals i l'any 1941 45 pessetes si el lactant era menor d'un any, 25 fins als dos anys i 8 pessetes fins als cinc anys.

Registre de dides de la Inclusa de Tarragona, primer quinquenni (1847-1851).
Registre 39

També forma part del fons un **llibre registre d'adopcions** d'entre el 1925 i el 1970. Hi apareix informació sobre el número de l'expòsit, la data de sortida, el nom, l'edat, els pares adoptius, la població, la quantitat del dipòsit, el número de la carta de pagament, la data d'acord

de la Junta i la ratificació de l'acord, que acostumava a prendre's en la sessió següent. Durant la dècada del 1920 la quantitat del dipòsit podia ser de 500, 250 o 125 pessetes; a partir del 1956, l'import va passar a ser de 1.500 pessetes.

Una altra tipologia molt voluminosa és la dels **llibres registre d'asilats** de la Misericòrdia de Tarragona o Casa d'Assistència Social. Consten de 14 volums, compresos entre els anys 1861 i 1963. Estan separats per sexe i, a partir del 1937, amb el Patronat d'Assistència Social de la Mancomunitat de Catalunya, comencen una numeració nova. La informació que contenen és el número d'asilat, el nom i els cognoms, el poble, l'edat, el nom dels pares, la data d'ingrés i el motiu d'entrada. Cal sumar-hi dos llibres més d'asilats albergats interinament d'entre 1892 i 1963; aquests informen de la data de la sortida o defunció.

A més a més, també hi ha sis llibres de **lletes d'asilats** a la Misericòrdia d'entre 1919 i 1963 i dos sense dates. Es troben ordenats alfabèticament i separats per sexe. La informació que contenen és: nom, cognoms, número de registre i observacions.

Conservem un **llibre d'entrades i sortides d'asilats** a la Misericòrdia, a partir del 1862. La informació que conté és: número, nom, cognoms, edat, estat, poble, data d'ingrés, data de sortida, data de sortida a l'hospital, defunció i observacions.

Una altra tipologia són els **llibres registre d'entrades i sortides de documents**. Aquesta col·lecció està formada per tretze llibres d'entre 1920 i 1974. Estan separats segons si són d'entrades o de sortides d'escrius adreçats a la Casa de la Beneficència. La informació que contenen és un número de registre, la data, la procedència, la població i un extracte de l'escriu.

Un document molt curiós és un **llibre registre d'aprenents** de la Casa d'Expòsits i de la Misericòrdia. Aquest volum conté informació d'entre 1872 i 1877. Alguns dels oficis que hi apareixen són els següents: *carpintero, ebanista, escultor, dorador, instrumentalista, barbero, sombrero, cajista, marmolista, zapatero, sastre, peluquero, comercio, chocolatero, sillero, cerrajero, pintor, hojalatero, guarnicionero o relojero*.

3.

Relacion nominal de los individuos acogidos en los departamentos de Expósitos y Misericordia de este Establecimiento provincial de Beneficencia, que en clase de aprendices trabajan fuera del mismo, con expresion de la fecha en que han salido para este objeto y oficio o profesion a que se dedica cada uno de ellos.

Núm. de Ingreso	Nombres de los aprendices en que ingresan a trabajar	Fecha	Oficio
1	Vicente Tascó (Caja)	1 ^a Enero 1872	carpintero
2	Buenavista Emilio (Caja)	1 ^a id. 1872	carpintero
3	Juan Molas (Caja)	1 ^a id. 1872	carpintero
4	Patricio Gabriel (Caja)	1 ^a Marzo 1872	ebanista
5	Julio Ribas (Caja)	22 Abril 1872	escultor
6	Andrés José (Caja)	22 id. 1872	carpintero
7	Wamón Antonio (Caja)	22 id. 1872	dorador
8	Hipólito José (Caja)	22 id. 1872	instrumentalista
9	Juan Pedro José (Caja)	1 ^a Noviembre 1872	barbero
10	Agapito José (Caja)	1 ^a Febrero 1873	sombrero
11	Pedro Juan José (Caja)	1 ^a id. 1873	cajista
12	Pedro Ribas (Caja)	1 ^a id. 1873	marmolista
13	Francisco Petre (Caja)	1 ^a Marzo 1873	zapatero
14	Carlos Haldemar (Caja)	1 ^a Setiembre 1873	sastre
15	Faustino Gregorio (Caja)	18 Octubre 1873	relojero

Relació d'aprenents dels departaments d'Expòsits i de la Misericòrdia. Anys 1872-1873. Registre 48

Un altre tipus de document és un **llibre registre de pensions** que rebien els matrimonis que tenien a casa un expòsit. Aquest volum comprèn els anys 1927-1932 i ens dona informació sobre els noms de l'home i la dona, la població, la data, el nom de l'expòsit i el número d'expedient. L'import que cobraven era exactament igual que el de les dides d'aquella època.

Es conserva un **llibre registre de pensions d'orfanat** d'entre 1928 i 1931. En aquest llibre hi consta la informació de les mares que s'havien quedat vídues i sol·licitaven aquesta pensió per fer-se càrrec del seu fill.

Pel que fa als malalts mentals, disposem de dos **llibres registre de dement**s (1944-1976), on consta el centre on es troben ingressats i una llibreta registre de pensions de persones dement (1921-1943).

Existeixen dos **llibres registre de persones que ajudaven econòmicament** al sosteniment dels malalts de la Beneficència (1921-1964). Contenen informació sobre el número d'expedient, el poble, el nom del malalt, el nom de qui fa l'aportació econòmica, el parentesc, l'establiment on es troba, la data d'ingrés, la data de sortida, l'ajuda mensual i les observacions. Pel que fa al parentesc, el més habitual eren pares, mares o germans, a continuació marit, esposa o fills, i en una tercera instància, oncles, nebots, cunyats, pares adoptius o polítics, etc.

La Beneficència es feia càrrec de la tutela dels malalts pobres que podien trobar-se en diferents centres de la província. Per aquest motiu, es conserven **llibres registre de malalts** de diferents establiments: Hospital de Sant Pau i Santa Tecla (1925-1981), Hospital de Reus (1930-1980), Hospital de la Santa Creu de Tortosa (1928-1981), Hospital de Valls (1925-1980), Nostra Senyora de la Salut (1945-1982), Clínica de Tuberculosos de Reus (1954-1964), Institut Pere Mata (1967-1972) i molts altres centres de localitats com Barcelona, Santa Coloma de Gramenet, Salt, Fontilles o Trillo.

Per acabar, m'agradaria destacar un **llibre registre de tribunals de menors** (1945-1971), on consten els noms i les dates dels menors i els centres on estaven ingressats. La llista d'establiments és molt llarga, però destaquen l'Asil Duran de Barcelona, la Casa Tutelar de Sant

Josep de Tarragona, l'Asil de Sant Àngel de Tortosa (Oblates), la Llar de la Sagrada Família de Tarragona, les Germanes Tereses de Sant Josep de Reus, les Germanes Oblates de Tarragona, el Tribunal Tutelar de Menors de Barcelona, l'Institut Pere Mata, les Religioses de l'Ensenyança i de Maria Immaculada de Reus, l'Asil Bon Pastor de Barcelona, les granges agrícoles Gimennells de Lleida o Santa Maria del Vallès de Lliçà de Vall i altres centres de Girona, Bilbao o Madrid.

Finalment, tot i que no forma part del fons de la Beneficència, cal tenir en compte els diferents projectes d'obres dels edificis i les instal·lacions realitzats per Obres Públiques i per Arquitectura de la Diputació de Tarragona que ens donen informació de la distribució funcional dels espais.

Plànol del projecte de la Casa d'Expòsits i Maternitat de Tarragona. Francesc Barba, 1857

A manera de conclusió, crec que ha quedat reafirmada la premissa inicial que el fons de la Beneficència ens aporta informació molt rellevant sobre l'organització, el funcionament i l'activitat d'aquesta organització. Aquest article ha resultat més extens del que havia desitjat, però penso que el nivell de detall de la informació que contenen els documents pot encetar múltiples línies de recerca._

Sergi Borralló Llauredó

Arxiver general de la Diputació de Tarragona

Nativitat Castejón Domènech

Avui entrevistem Nativitat Castejón Domènech (Barcelona, 1962), directora de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès. És llicenciada en Història de l'Art i en Història Medieval per la Universitat de Barcelona, amb tesi de llicenciatura cum laude defensada el 2001 i publicada el 2007 per la Fundació Noguera, i ha escrit nombrosos treballs vinculats a personatges i aspectes històrics de la comarca del Baix Penedès.

Nati Castejón, a l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès.

Nativitat Castejón, arxivera i historiadora, és una peça activa de l'engranatge cultural del Penedès. Des del 2001 està al capdavant de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, on ha desplegat una tasca inestimable de conservació i difusió documental. Ha contribuït, sens dubte, a situar el Vendrell en el mapa cultural català. El 2024 fou nomenada Portant d'Honor de Santa Anna, en reconeixement de la seva contribució a la cultura del Vendrell. Consolidar aquesta dinàmica no ha resultat gens fàcil.

Nati, t'ho pensaves mai ser arxivera i estar al capdavant d'un arxiu comarcal?

Quan vaig acabar la llicenciatura en Història de l'Art i vaig iniciar la tesi de llicenciatura, dedicada als primers cent anys de construcció de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona (segle XV). Va ser quan em vaig adonar que el món dels arxius m'agradava, però no m'imaginava el que em deparava el futur.

Com van ser els començaments?

Els primers contactes amb els arxius els vaig tenir, en primer lloc, quan estudiava la llicenciatura en Història Medieval, amb les magnífiques classes pràctiques que ens ofería el Dr. Josep Hernando Delgado a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, i després, com a investigadora a l'Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona i la Biblioteca de Catalunya, on em vaig adonar de l'ampli ventall de possibilitats que hi havia. El vincle amb el Centre d'Estudis Ignasi Iglesias de Sant Andreu de Palomar

també em va ajudar a endinsar-me en la gestió cultural i les publicacions. Paral·lelament, treballava en un arxiu administratiu de l'Àrea de Gestió 5 - Costa de Ponent (ICS), i després vaig tenir la possibilitat de treballar a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a l'antiga seu del carrer Villarroel. Vaig ser la responsable de l'Arxiu Central de la Conselleria de Treball de la Generalitat de Catalunya fins que vaig opositar al cos d'arxiviers de la Generalitat de Catalunya, la qual cosa em va permetre entrar a treballar a la Xarxa d'Arxius Comarcals de Catalunya.

Fes-nos cinc cèntims de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP).

L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès es va inaugurar el 20 d'abril de 1995; per tant, enguany en commemorem el 30è aniversari. És una fita important, perquè el Baix Penedès no tenia tradició d'arxius, i crec que el nostre centre s'ha anat convertint en un referent per a les administracions públiques, les entitats, les institucions, la gent que investiga i els particulars que s'apropen a nosaltres per tal que els assessorem en matèria arxivística i històrica. El fet que els nostres dipòsits ja no tinguin capacitat per acollir el gran volum d'ingressos de fons públics i privats posa de manifest la confiança dipositada en aquest equipament. Tanmateix, les perspectives de futur són esperançadores. No fa gaire temps, concretament el 14 de febrer, l'Ajuntament del Vendrell va cedir al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya l'ús d'un espai públic contigu a l'ACBP per poder construir un nou dipòsit. Així doncs, aquest 2025 iniciem el procés d'ampliació de la nostra infraestructura.

Quins són els fons documentals més importants o interessants que conserva l'ACBP?

Actualment, tenim 170 fons documentals dipositats. No és fàcil destacar-ne algun en concret, però

permeteu-me que us parli d'uns quants, com ara els fons municipals de la majoria de pobles de la comarca, el fons notarial del districte del Vendrell, el de la Duana Marítima del Vendrell, els fons patrimonials de les famílies Carbonell, Marrugat de l'Arboç, Solà i Folch-Guimerà, els fons personals del poeta Joan Ramon i Soler, dels germans Ramon i Vidales, de l'historiador i l'escriptor Manuel Bofarull Terrades o del músic Benvingut Socas Mercadé, els fons de l'empresa Industrials Miret, SA, de la Cooperativa Agrícola del Vendrell i de l'Alcoholera Rovira, els de l'Associació Sotavent, l'Associació Musical Pau Casals del Vendrell i la colla casteller Nens del Vendrell, el fons de la Biblioteca Popular del Vendrell i els dels fotògrafs Feliu Olivé Nin, Antoni Ollé Pinell, Jaume Domingo Mulet, Antoni Capella, Antoni Bassó Ubach i Julià Suau Figueras. L'Arxiu custodia també quatre capbreus: el de Calafell (1565), dos de Bonastre (1562 i 1694) i un del Vendrell (1693-1694).

Nati Castejón gestionant documents de l'ACBP.

Ets una dona emprenedora i molt activa, i això es nota en el dinamisme desplegat des de l'ACBP. Quines són les principals activitats que organitzes i quines t'agraden més de fer?

El treball intern d'un arxiu és encara una feina molt desconeguda. Certament, el ciutadà sap que els arxius conserven documentació, però paral·lelament a la conservació hi ha el treball laboriós de descripció, que queda reflectit en els inventaris i el treball de digitalització, que actualment ja es poden consultar per internet als portals Arxius en Línia i XAC Premsa. Tota aquesta tasca no seria possible sense la implicació de l'equip humà que avui treballa a l'ACBP i del que hi ha treballat al llarg d'aquests trenta anys. D'altra banda, considero imprescindible que l'ingent volum d'informació rellevant que custodiem arribi al públic. La millor manera de fer-ho és organitzar activitats molt diverses, segons el contingut dels fons documentals: exposicions, itineraris, concerts, conferències, edició de llibres, representacions teatrals, sessions didàctiques per a estudiants i professorat en col·laboració amb el Centre de Recursos Pedagògics del Baix Penedès... Aquesta diversitat d'accions és possible gràcies a la implicació de les administracions locals i comarcals, les associacions, les institucions, les empreses, el professorat i els particulars que col·laboren amb nosaltres. Sincerament, em resulta difícil triar una activitat en concret, ja que m'agraden totes. L'important és que les nostres propostes arribin a un públic cada vegada més ampli i divers.

Ser actiu comporta un nivell d'absorció considerable. Ets de les que s'emporten la feina a casa o, ben al contrari, de les que saben desconectar del lloc de treball i tenir vida social i familiar?

La tasca de difusió i investigació que es realitza des de l'ACBP obliga a invertir temps fora de l'horari

estrictament laboral. No desconnecto gaire de la meva feina, perquè els projectes que he iniciat requereixen una dedicació especial. Ho faig amb ganes, convençuda que el resultat final contribueix a enriquir el coneixement d'esdeveniments i personatges de la comarca del Baix Penedès. Evidentment, aquest esforç el puc fer gràcies al suport de la meva família, que és conscient del que significa per a mi.

Fer bé la feina pot resultar dur i esgotador. És agraïda la tasca que desenvolupes des de l'Arxiu? Et compensa emocionalment?

La meva feina com a directora de l'ACBP és complexa, perquè custodiem fons documentals molt diversos (històrics i administratius) que requereixen tractaments i coneixements específics. És encertada la frase "cal saber fer una mica de tot" quan s'aplica a l'ofici d'arxiver. Tot i les dificultats, considero que és una feina agraïda, ja que repercuteix en la transparència de la informació que gestionem i oferim al ciutadà.

Acte de presentació de la segona edició actualitzada de l'estudi Silvio Puggina i la restauració desconeguda de l'orgue del Vendrell de 1939, obra de Nativitat Castejón i Xavier Mercadé, al costat dels organistes del Vendrell. Església parroquial de Sant Salvador del Vendrell, 28 d'octubre de 2022.

Un arxiu és un dispensador d'informació inestimable, cosa per la qual és bo que, en tot moment i situació, es trobi obert a la societat civil. Com encaixa l'ACBP en el món cultural penedesenc?

L'ACBP custodia documents de valor històric, essencials per al coneixement de la història dels nostres pobles, i documents administratius, que són imprescindibles per a la gestió diària de les administracions públiques del territori. Aquesta funció de preservació del patrimoni documental de la comarca és fonamental per entendre l'encaix de l'ACBP amb l'entorn penedesenc. Crec que, un cop va entrar en funcionament l'ACBP, hi ha un abans i un després. És un equipament que, durant aquests trenta anys d'existència, s'ha convertit en un referent cultural baixpenedesenc. La col·laboració amb administracions públiques i associacions dels pobles de la comarca reflecteix la bona sintonia. D'altra banda, si prenem en consideració la vegueria del Penedès, també col·laborem amb altres entitats; per exemple, l'Institut d'Estudis Penedesencs, amb el qual vam participar en el llibre i l'exposició commemoratius del 150è aniversari del ferrocarril de Tarragona a Martorell. Pel que fa als mitjans de comunicació, des del 2020 escric a *La Fura*, en la secció titulada "Racó de l'arxiu". El nostre àmbit de col·laboració fins i tot ha traspassat el Penedès, de manera que he participat en projectes amb la Diputació de Tarragona, el Centre d'Estudis de la Conca de Barberà i l'Institut Ramon Muntaner. A més a més, hem elaborat dues exposicions, una dedicada a la història de la sardana al Vendrell i els Dansaires del Penedès, que està voltant pel territori català, i una altra dedicada al músic vendrellenc Benvingut Socias Mercadé, que s'ha exposat al Som Cultura Popular a Barcelona.

És època de vaques escarransides, però si el pressupost no et lligués tan curt o l'ACBP rebés un ajut ex-

traordinari o una subvenció inesperada, hi ha algun projecte que t'agradaria desenvolupar en especial?

Sense cap dubte, invertiria en contractació de personal, que és la manca més important que tenim en general als arxius. No disposar de personal suficient i qualificat davant dels nous reptes tecnològics repercuteix de manera directa en la nostra feina diària. Aquesta manca de personal impossibilita assolir els objectius de descripció documental i de digitalització, que són essencials per poder oferir la informació al ciutadà.

Explica'ns algun cas curiós o sorprenent que hagis viscut de prop, en el decurs del teu horari de feina, i t'hagi sobtat especialment.

M'agradaria explicar un ingrés documental excepcional que va tenir lloc el 29 de juliol de 2010. Els fets es remunten al març del 2009, quan, a l'Arxiu General de la Delegació del Govern a Catalunya, amb seu a Barcelona, es van localitzar documents de deu municipis catalans. Tothom creia que havien desaparegut a conseqüència de la Guerra Civil Espanyola. Entre aquests municipis es trobava Sant Jaume dels Domenys. A diferència de la demora en el retorn dels papers de Salamanca, en aquesta ocasió els tràmits es van fer amb molta diligència. Una resolució del subsecretari del Ministeri de la Presidència espanyol de 16 de juliol de 2010 va fer possible que el delegat del Govern a Catalunya retornés la documentació a cada un dels municipis afectats. Ho recordo d'una manera especial, perquè sabíem que vivíem uns moments únics. En nom de l'Ajuntament de Sant Jaume dels Domenys, hi van assistir els regidors Martí Ventura i Joan Basseda i jo mateixa, com a directora de l'ACBP i receptora dels documents. La documentació recuperada abraçava des del 1936 fins al 1939, amb un volum de 0,2 ml, que es va integrar al fons documental de l'Ajuntament d'aquest municipi.

Quines activitats teniu previstes per commemorar el 30è aniversari de l'ACBP?

Enguany hem començat amb força. Durant el primer trimestre hem col·laborat en tres llibres: *Els goigs de l'ermita de Sant Salvador del Vendrell. Textos, edicions i música*, obra col·lectiva editada per l'associació L'Orgue del Vendrell; *Jaume Carner. De Solidaritat Catalana a les finances de la República*, obra de Pau Vinyes Roig, editada per la Fundació Josep Irla, i *El molí del Sebastià. La família d'Àngel Guimerà al Vendrell i Sant Vicenç de Calders*, obra de Josep Borrut Casellas, editada per l'Ajuntament del Vendrell. Pel segon trimestre, abans de Sant Jordi, editarem el llibre *Les fortificacions del Vendrell del segle XIX*, obra de Joan Latorre Solé i jo mateixa, i pel Dia Internacional dels Arxius farem un doble acte: la presentació del llibre *Benvingut Socias Mercadé (el Vendrell, 1877-1952). Motets i cançons del seu llegat a l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès*, obra de Lluís Sintès Mercadal, i, tot seguit, un concert de piano

i veu en què diferents artistes interpretaran algunes de les obres fins ara inèdites.

Al juliol col·laborarem amb l'obra de Ramon Sicart i Batet, de Llorenç del Penedès, al voltant del projecte "Terra de llorers 2025". A la tardor, col·laborarem amb les XXXI Jornades de l'Institut d'Estudis Penedès, dedicades a "La llengua del Penedès, un factor de cohesió social". I per acabar l'any, publicarem, com és tradició des del 2008, una felicitació nadalenca amb una mica d'història vendrellenca.

De moment, aquestes són les activitats programades, però segurament se n'hi afegirà alguna més. Des del Baix Penedès us convidem a venir i a conèixer-nos una mica més._

Manel Güell Junkert

Tècnic d'arxiu de l'AGDT

La Beneficència a través de l'objectiu d'Hermenegild Vallvé

No es pot concebre la tasca assistencial i benèfica a la demarcació de Tarragona, des de mitjans del segle XIX fins a finals del segle XX, sense fer referència als serveis que va oferir la Casa de Beneficència de Tarragona.

Aquest establiment benèfic fou creat amb l'objectiu d'acollir ancians i mares solteres sense recursos o que havien quedat embarassades fora del matrimoni, així com infants abandonats i necessitats, orfes i expòsits de la província.

El 30 de setembre de 1849, la Diputació de Tarragona va assumir la direcció i el control de la institució i es va encarregar de la gestió directa dels serveis d'hospitalització de malalts sense recursos, assistència a la maternitat, expòsits, asil d'ancians, orfes, vídues pobres i pensions de gràcia a matrimonis amb bessons.

Així va néixer la Casa Provincial de Beneficència, gestionada per les germanes de Sant Vicenç de Paül fins que se'n van traspasar les funcions a la Generalitat de Catalunya l'any 1985, moment en què també es va produir la reforma de l'edifici, que posteriorment va ser destinat a Palau de la Diputació.

El recinte on s'ubicava, que estava format per diferents edificis i departaments, reflectia la divisió d'aquest establiment benèfic en dues seccions: hi havia, d'una banda, la Casa de Misericòrdia o Caritat, que incloïa un pavelló infantil d'orfes i un altre d'ancians (a partir del 1925); i de l'altra, la Casa de Maternitat i Expòsits, que al seu torn constava de dos departaments (el Departament Maternal i el Departament de Lactància) i

allotjava dones vídues o solteres, que haguessin entrat al setè mes d'embaràs, i nens nascuts a la Maternitat, sense filiació o lliurats mitjançant el torn.

Entre els treballadors, a banda dels que desenvolupaven les tasques de cura i assistència de manera assídua, també n'hi havia d'altres que anaven prestant serveis en diferents moments; per exemple, dos forners, que s'ocupaven del forn de pa i de la pastisseria, un sabater, que arreglava les sabates dels infants i que venia cada cert temps, o un barber, que hi assistia tres vegades a la setmana. A més a més, cada departament tenia els seus serveis sanitaris: en el cas de la Casa de Maternitat, disposava d'un ginecòleg, un practican i una llevadora; al departament d'infants hi havia un pediatre; i al d'ancians hi acudia un altre metge. Com a responsable de cada servei hi havia una germana de la comunitat i personal auxiliar contractat (les netejadores o operàries).

Pel que fa a la distribució dels espais, internament, i entre d'altres, es comptava amb farmàcia, sala de lactants, sala de maternitat, capella, cuina, rebost, bugaderia, menjadors i dormitoris (separats per sexes), galeria, sala de jocs i sala de bressols. A l'exterior, al seu torn, hi havia el mòdul extern del col·legi, jardins, patis, un hort i una granja per autoabastir-se.

Les fotografies que il·lustren aquest article formen part del Fons d'Imatges de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona; concretament, provenen de l'Arxiu Fotogràfic de l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, que va heretar el Museu d'Art Modern

Pavelló escola de nens. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045427

l'any 1996, corresponen a l'autor Hermenegild Vallvé Vilallonga (Tarragona, 1893-1973) i estan datades l'any 1929. A través de la seva observació, podem extreure informació al voltant del funcionament i de l'organització de les diferents estances que comprenia aquest complex benèfic, així com del personal que hi treballava i dels asilats que acollia.

Així, les fotografies de Vallvé ens ajuden a fer un passeig virtual per aquestes dependències, tant exteriors com interiors. Per exemple, pel que fa a l'exterior, retrata els jardins del recinte, que servien com a zona d'esbarjo, i s'hi observa com jugaven els infants, distribuïts per edats i sexes, amb la seva indumentària reglada

d'uniforme, i la presència de les persones responsables de vigilar-los i atendre'ls.

Zona d'esbarjo davant del pavelló escolar. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045573

També externament a la casa central, va immortalitzar una sèrie d'escenes a les aules on els infants rebien classes. Els pavellons que servien d'escola separaven nens i nenes i s'ubicaven a l'actual camí de la Cuixa.

De la mateixa manera, va recórrer l'edifici central per plasmar en imatges les sales que s'allotjaven en els quatre pisos que ocupava la casa. A la planta baixa, per exemple, hi va retratar la cuina i el rebost.

Cuina. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045577

Rebost. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045579

Del pis principal, va oferir imatges dels menjadors i de la capella. Cal esmentar, però, que en aquest nivell

també s'hi trobava la porteria, una sala de visites, les oficines i el despatx de direcció; una galeria i uns sanitaris, el safareig o bugaderia amb el rentat mecànic, la planxada a màquina i el rober; i un pati interior amb una sala de música.

Menjador. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045583

Capella. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045437

Del segon pis, que era ocupat per la secció de Lactància (deslletament i pàrvuls), amb la corresponent infermeria i galeria, en conservem una instantània del dormitori dels petits. En aquest mateix nivell també hi van disposar el dormitori de nenes i una estança per al capellà.

Dormitori de lactants. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045591

Pel que fa al tercer pis, on hi havia un dormitori de nens, va deixar constància de com eren els serveis corresponents. En aquest mateix espai s'hi van ubicar alhora una infermeria i una farmàcia, i les estances de les Germanes de Sant Vicenç de Paül amb el seu oratori.

Serveis. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045597

Finalment, tot i que del quart i darrer pis no en conservem testimoni gràfic, convé destacar que s'hi van destinar altres dormitoris infantils, amb els corresponents serveis i vestidors, així com els dormitoris del personal que hi treballava. Així mateix, hi havia una sala d'esbarjo i una sala de costura per a les nenes.

Tot i que la Casa de Beneficència va centrar bona part de la tasca assistencial a la demarcació de Tarragona, convé recordar que la secció de Beneficència de la Diputació va estendre el seu radi d'acció a diferents indrets de la província. Hermenegild Vallvé també es va encarregar de fotografiar les diverses dependències d'aquest àmbit que existien al territori. En va ser un exemple el Dispensari Antituberculós de Reus, institució sanitària fundada el 26 de febrer de 1924.

Aquest centre de previsió social i de lluita contra la tuberculosi també va servir per diagnosticar i tractar aquell sector de població menys afavorit, alhora que va actuar com a escola d'educació clínica i de propaganda higiènica contra aquesta malaltia.

Dispensari Antituberculós de Reus, façana principal. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045359

Dispensari Antituberculós de Reus, cotxe ambulància. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045373

Finalment, Vallvé també va deixar constància del Dispensari Antipalúdic, creat l'any 1923, a Amposta-l'Aldea, pel Servei de Sanitat de la Mancomunitat de Catalunya, que va passar a dependre posteriorment de l'Institut d'Higiene de la Diputació de Tarragona. La ubicació del centre s'explica perquè es tractava de la zona on hi havia més casos d'aquesta malaltia de tota la província, a causa de la situació i dels cultius agrícoles que s'hi conreaven.

Dispensari Antipalúdic d'Amposta-l'Aldea. Autor Vallvé. Any 1929. AGDT 0045391

La seva finalitat va consistir a elaborar estudis sobre el paludisme i el tractament dels seus malalts. Entre les seves funcions destacaven l'assistència gratuïta a les persones afectades, especialment a aquelles que no disposessin de recursos econòmics, així com el subministrament dels medicaments corresponents per al tractament de la malaltia._

Sara Pérez Rodríguez

Tècnica d'arxiu de l'AGDT

Bibliografia

GONZÁLEZ, Mercedes. «"Abans era diferent...": Un recorregut pels passadissos de la Casa de Beneficència de Tarragona». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 38 (2012), p. 190-204.

<https://raco.cat/index.php/RevistaEtnologia/article/view/259420>

POY SANS, Núria (2024). *El fondo documental de la Casa de la Beneficencia de Tarragona*. [Treball de fi de grau, Universitat de Lleó]

PUY JUANICO, Josep. *Pobres, desvalguts i asilats: Caritat i beneficència a la Catalunya del segle XIX*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009 (Textos i Estudis de Cultura Catalana; 149).

VIVES RECASENS, Francisco. *Tarragona benéfica*. Tarragona: Talleres Tipográficos Suc. de Torres & Virgili, 1929.

Participació en la jornada del Dia Mundial del Disseny

El dimarts 29 d'abril es va celebrar a l'Escola d'Art i Disseny a Tarragona una jornada per commemorar el Dia Mundial del Disseny, en què el responsable de l'Arxiu General, Sergi Borralló, va explicar l'ingrés dels originals gràfics del dissenyador tarragoní Vidal de Blas – conegut com a Guigui – i va parlar sobre la importància de disposar d'aquest fons per a l'estudi de l'evolució de la forma de treballar en el disseny gràfic.

Presentació del fons documental Guigui

Bolduc

Número 31 maig 2025